

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
senelik posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecrabi Memlekete 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna müracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara , 31 Kânunsani . 1929

Sayı: 114

Edebiyat tarihimizde kadın simaları:

Seher Aptal

İstanbul Erkek Muallim mektebi muallimlerimizden Sadi beyin delâletile ahiren elimize geçen yazma bir mecmuayı tetkik ederken şu isme muzaf iki manzumeye tesadüf ettik: Seher Aptal... Gerek tarih ve teskerelerde, gerek diğer menbalarda görmediğimiz bu ismin bir kadına ait olduğu muhakkak ve kadınların eski müverrihlerimizce ne derece ihmal edildikleri meydanda bulunduğu cihetle, üzerinde biraz tevakkuf ederek ona, dikkati celbetmek, her halde faydasız olmaz, sanıyoruz.

Her şeyden evel, şurasını itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki, bu şair hakkında, tarihi malûmatımız, maatteessüf, hiç yoktur. Manzumelerinden başka miras bırakmayan Seher Aptalın hayatı, pek kesif ve ağır bir karanlık içindedir. Bundan mada, etrafındaki bunaltıcı gölgeleri dağıtacak, hüviyetini olduğu gibi, vuzuhla ortaya koymağa vasıta olacak unsurlardan da mahrumuz. Şu hâlde onu, bu günlük, yalnız mısraları arasında aramağa, tanımağa çalışmaktan başka bir şey yapılamaz, demektir.

Elimizde bulunan mecmuada Seher Aptal namına iki manzume mukayyet olduğunu bir az evel söylemiştik. Bunların ikisi de aruzla yazılmış olup bir çok yerlerinde mühim aksaklıklar mevcut, hatta bazı mısraları vezinle tamamen al-

âkasızdır, İmlâlarında da ayrıca hatalar bulunduğunu nazarı itibara alırsak, manzumelerin acemi bir müstensih eliyle pek fena zabtedildiğini ve bu yüzden zedelenildiğini kabul etmek icap etse gerektir. Manzumelri, bütün hata ve noksanlarıyla aynen naklediyoruz:

I

Gine seyyah oluben destime aldım teberi
Yine azmi diyar etmeğe kıldım seferi
Dönerek ah ederek yarimi buldum seheri
Münkirin taşına gerçeğe urdum siperi
Yürü ey zülfü siyahım noktadan aldım haberi
Tevbeler olsun bir dahi kimseye etmem kederi
Oluben ehli hicap kimseye halim diyemem
Çekerim her nolursa köhnedir şahlım diyemem
Vaizin pendini ben anlayımam dinliyemem
Yari idrâk edemem farkı adet eyliyemem
Yürü ey zülfü siyahım.
Varalım kâbei uşşakı tavaf eyleyelim
Dem edüp menzil alup gâh tavaf eyleyelim
Silelim aynamızı su gibi saf eyliyelim
Oturup sohbeti yar ile lâf eyliyelim.
Yürü ey zülfü siyahım

Ederiz şükrü hüda kahrile bulduk bu demi
Taraflı haktan gör nice eyler keremi
Giderek artırır bari hüda ol mertebemi
Varalım kırklar ile eyliyelim ayın cemi
Yürü ey zülfü siyahım.

Her ne bulduksa cihanda meclisi ademde imiş
Şeş cihet anlamıyan yas ve matemde imiş
Seher Aptal hak deyüp hemdem olup demde imiş
Dert ile mihnet ile yar ile pazarda imiş
Yürü ey zülfü siyahım.

II

Başla baştan sakıya sahbayı doldur sun meze

Geçme can üftadeyi teklif buyurma içmeze
Fisebilillah deyü doldur hemen serpayedek
Desti mizanın dürüst tut çok ver götürmeze
Yek kadehle mest hâl olmaz ise erbab aşk
Kâsei camı mükerrer kap yetiştir yetmeze
Tanederse gam değil zahit bizi ferda günü
Lakaydi mihr, muhabbet meclisinden bilmeze

Seher Aptal ister ehbab daima sözü safa
Can feda olsun dili naşadımı incitmeze

Bu manzumelere nazaran Seher Aptalı diğer meslektaşları arasında, hususiyeti haiz bir sima telâkki ederek o suretle mütalâa için hiç bir sebep yoktur. Tıpkı orta halli bir şair gibi duyup düşündüklerini yine orta halli bir şair edasiyle hikâye eden Seher Aptal mevkii, sırf yukardaki nazımlarına göre, edebiyat tarihimizde, belki alel'adenin dununda bile kalır. Esasen edebiyat tarihimizi dolduran bir çok isimler içinde kadın simaları, hemen tamamıyla gölgede kalmış, nur ve şaşıasını uzaklara, asırların arkasından bize iysal edecek birer güneş olamamıştır. Türk edebiyatı tarihini bulunduğu yerden kaldırarak, bazan yükseklere şahikalara çıkaran şairlerimiz olduğu halde, bunların arasında, maatteessüf, bir kadın çehresi yoktur. Edebiyatımızda kadın son zamanlara kadar muakkıp olmaktan kurtulamamış, yeni bir hava ile yeni bir âlem yaratmamıştır. Edebiyatımızda kadın denilince, ilk evel, hatıra gelen, takip ve tanzirdir. "Kadın,, lafzına edebiyatımızda "halik,,

İhtiyarlık Ruhiyatına dair

Yaşın ilerlemesiyle fizyolojik takatın zayıflaması ihtiyarlığı tevhit eder. Senelerin ağırlığı beden ve ruh kuvvetlerinin inhitatları, araya marazî haller girmedikçe tabii bir ihtiyarlığa tekabül eder. Bu suretle husul bulan ihtiyarlık, ne uzvî ne de ruhî bir marazdır.

İhtiyarlık ruhiyatı ile ilk alâkadar olanlar ediplerle feylosoflardır. Burada da edebî ve felsefî ruhiyat, ilmî ruhiyata takaddüm etmiştir.

İhtiyarlığın normal bir surette gelmesi normal bir ihtiyarlık ruhiyatı getirir. Burada işte bu ihtiyarlık ruhiyatının başlıca evsaf ve hususiyetlerini Paul Gourdon'un «Journal de Psychologie» [15 Mayıs 1927] deki bir makalesinden telhisen maktul edeceğim.

Senelerin yükü altında fizyolojik takatımız tükenmekte ve bunun neticesinde mazi ve istikbale ait alâkalarımızın gevşeyerek bunların daha çok hale intibakımızı muhafazaya masruf

kaldığı görülmektedir. Bu hal, az çok vuzuhle, ihtiyarların çoğunda görüldüğünden onların bu suretle yalnız hali bizde hotbin oldukları hissini tevhit eder. Hâlbuki onlardaki bu ruhî hal «hotbinlik» kelimesiyle değil «halcilik» tabirile daha iyi tavsif olunur. Çünkü yalnız hali düşünmek seciyesi ihtiyarlıkta son derecede tahakkuk etmiştir.

Bu tefsir doğru ise ihtiyarlık ruhunun, hakikati halde mevani ve müşkilâtın birikmesinden ibaret olan normal tekâmülü iki merhale geçirir. Yalnız ihtiyarların çoğu birinci merhaleyi aşamadıkları için ikinci merhale nadir ihtiyarlarda görülebilir.

Birinci ihtiyarlık merhalesinin farik sıfatı: abüksabük konuşmak ve geçmiş günleri canlandırmaktır. Kuvvetlerinin tükenmeğe yüz tutmasıyla son günlerinin yaklaştığını hisseden adam, kendisine artık ilelebet haram olmuş günlerin hasret ve rikkatına düşerek bağrını gayri şuurî olarak

evvelce geçtiği yollara çevirir. Ruh burada hafıza zeminine çıkacak bir takattan henüz mahrum değildir; fakat bu çıkış ve mazinin hayallerine dalış bundan böyle, tamamen akim ve yeknasak bir faaliyettir, çünkü buulardan istikbal için yeni tahayyül kombinezonları yapabilecek bir halde değildir.

İkinci ihtiyarlık merhalesi halin hayatını yaşamak, mezar hayatının sulh ve sükünuna hazırlanmaktır. Her şeyden ve her kesten el çeken bu merhalede ne mazi, ne de istikbale bakılmadığı gibi idrak edildiği dakika da unutilan tenbihlerden de bir hayır yoktur. Hayat ve hassasiyeti bu suretle çekilmiş olan insan, ölümün ebedî hissizliğine doğru duygusuz ve bir lâhzada doğup bir lâhzada ölen hislerle ilerler. Sureti kat'iyyede itiyat zeminine düşmüş olan bu ruhun ahval ve zamanın davetlerine cevap verecek bir iktidarı kalmamıştır. O, şimdi eski tecrübelerinin ku-

sifatını izafe için sebep gösterilecek, velev ki münferit olsun, hiç bir hadise zikredilmez. Saiki ne olursa olsun, bu bir hakikat, bir vakiyadır. İhtimal bundan dolayıdır ki, edebiyatımızla meşgul olan türk teskere ve tarihnüvisleri kadın şairlerimiz üzerinde fazla durmak lüzumunu hissetmiye-

rek, eserlerine onların yalnız isimlerini kayıt ile iktifa etmişlerdir,

Mamafi, ister kadir ve hakim, ister vazî ve aciz olsun, edebiyat tarihimizin sayfalarında her hâlde bir kaç kadın simasının aksi vardır. Edebiyat tarihimizin bütün devireleri ve safhalariyle tenviri için,

kıymetleri mahdud, mevkileri küçük olmakla beraber, bunların da tetkiki zarurî görünür. Bu itibarla Seher Aptalı, onlardan biri olarak kaytederek, ismine dikkati celbetmekte mahzur tasavvur etmiyoruz,

MEHME'İ HALİT